

El Baró de Maldà: entre la memorialística i el periodisme

Carlos Martínez Mayo¹

Resumen: Rafael d'Amat i de Cortada (Barcelona, 1746-1819), conegut com Baró de Maldà, va escriure el seu diari, *Calaix de Sastre*, durant cinquanta anys. Hi escrivia tot el que succeïa al seu voltant. Es tracta d'un abundant testimoni de la Catalunya de finals del segle XVIII, que reflecteix amb detall l'estil de vida de l'aristocràcia a què pertanyia l'autor. La recerca feta fins ara ha estudiat molts aspectes diferents d'aquest autor, però la seua obra no ha estat gaire tractada des d'una perspectiva periodística. Aquest treball nostre repassa la vida de l'autor i analitza en aquesta obra una sèrie de característiques pròpiament d'altres gèneres, com ara el periodisme. Com a exemple d'això, analitzem un fragment de *Calaix de Sastre* referit als Rebomboris del pa, incidents que van tenir lloc a Barcelona en 1789. A la fi, comparem aquesta obra amb altres memòries escrites per contemporanis del Baró com ara Anton Bellsollé i Josep Torrents, a fi de veure si les tècniques periodístiques del Baró eren comunes en altres autors del seu temps o si eren originals seues i ell hi va ser un pioner.

Palabras Clave: Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà, memòries, periodisme, segle XVIII

Abstract: Rafael d'Amat i de Cortada (Barcelona, 1746-1819), also known as Baron of Maldà, wrote a diary during fifty years, called *Calaix de Sastre* where noted everything that was happening around him. The abundance of his work involves direct testimony of Catalonia at the end of the eighteenth century, which reflects in detail the lifestyle of the aristocracy to which he belonged. The studies that have been done so far about the Baron have researched many different aspects of the author, but have hardly ever thought on his work from a journalistic perspective. This paper examines the life of the author, and a series of characteristics typically found in other genres, such as the journalism and the diaries, that are also present in his writings. As an example of these practices, we have analyzed a fragment of the *Calaix de Sastre* referring to the Bread Riots, incidents that took place in Barcelona in 1789. Finally, we have compared his work with the memories written by his contemporaries, Anton Bellsollé and Josep Torrents, in order to see if all the journalistic practices that the Baron incorporated were already common at the time or if he was a pioneer.

Keywords: Rafael d'Amat i de Cortada, Baron of Maldà, memories, journalism, Eighteenth Century.

1. Introducció

Aquest anàlisi se centra en la figura de Rafael d'Amat i de Cortada (Barcelona, 1746-1819), també conegut com el Baró de Maldà, i la seua obra, el *Calaix de Sastre*, un diari personal que el Baró escrigué pràcticament tots els dies de la seua vida entre els anys 1769 i 1819. Tot i que l'autor redactà l'obra en forma de diari, la realitat és que el contingut dista molt de ser el que podríem entendre estrictament com unes memòries. I és que, en el diari, l'autor no exposa la seua pròpia vida, sinó que se centra a detallar, a la manera dels periòdics actuals, les novetats que van succeir a la ciutat de Barcelona. En conseqüència, i a priori, l'autor ha estat considerat com un precursor del periodisme en llengua catalana (Galí 1954: 91). Així, alguns estudiosos que s'han acostat a la seua obra han pogut constatar que pràcticament no hi ha detalls sobre la seua existència, tal com manifesta, per exemple, Antoni Comas (1988: 144):

¹. Filòleg, Universitat de València.

“Sembla una paradoxa, però aquest home que escriví tant i tant sobre el que veié a penes no ens ha deixat escrit res sobre ell mateix. Les poques dades que trobem a la seua obra estan sempre en funció dels fets externs que descriu. Així, per exemple, ens informa del seu casament com un casament domèstic més [...] i la mort de l'esposa també és relatada com qualsevol episodi de la pesta de rosa de l'any 1788.”

El contrast entre l'embolcall extern del dietari i el seu contingut, que res té a veure amb el dia a dia de l'autor, ha provocat que tradicionalment, el *Calaix de Sastre* haja estat menyspreat pels estudiosos que s'hi han acostat. A aquest fet, a més hi ha que afegir que el Baró de Malda mai va ser un escriptor amb una gran inclinació cultural i literària, ja que de les seues anotacions en el diari es desprèn que portava una vida escassament activa en aquest àmbit. La seua carència de sensibilitat cap al món de les lletres ha fet que sovint s'hagen realitzat aproximacions a l'autor i la seua obra poc favorables; sense anar més lluny, Joan Fuster (1978: 38-39), en un article sobre la literatura del segle XVIII, comenta que «un patracol tan important com són les redaccions del Baró de Maldà només revela que el Baró de Maldà era tonto» i que per sort «no tota la classe dominant del Principat de l'època era tan imbècil com Maldà».

Tanmateix, nosaltres creiem que aquestes consideracions queden lluny del veritable pes que el *Calaix de Sastre* té, ja que independentment de la seua vàlua artística, l'obra és significativa des d'altres punts de vista. Per aquest motiu, el primer dels objectius del nostre estudi és la revaluació de Rafael d'Amat com a autor i de la seua obra, el *Calaix de Sastre*, per tractar d'establir quina és la seua significació pel que fa a la Filologia Catalana.

2. El *Calaix de Sastre*, entre el periodisme i la memorialística

D'acord amb les afirmacions que hem vist abans, partim del punt que des d'una perspectiva estètica i literària, l'obra del Baró no és una obra de gran relleu. Tanmateix, caldria aleshores que ens preguntarem si el text és transcendent des d'alguna altra perspectiva. En aquest sentit, destaquem que qualsevol que s'acoste al *Calaix de Sastre*, pot evidenciar que, al marge de consideracions artístiques, el text és rellevant des de dos punts de vista fonamentals: d'una banda, l'històric, en la mesura que ofereix moltíssimes dades sobre la vida de l'aristocràcia a la Barcelona de finals del segle XVIII; per altra banda, com ja hem avançat abans, pel que fa a la seua importància com a obra precursora del periodisme en llengua catalana.

De fet, el propi autor manifesta diverses vegades a la llarga dels anys, que les seues intencions van en aquesta línia. Per exemple, en el volum pertanyent a l'any 1792, arran del començament de la publicació del *Diario de Barcelona* el Baró de Maldà aprofita per dir «Ara serem tres a fer a diaris», tot posant al mateix nivell el nou diari de Barcelona, el *Diario Noticioso de Madrid* i el seu propi *Calaix*. Així, partint d'aquesta afirmació, s'han trobat marques en el *Calaix de Sastre* que fan pensar que Rafael d'Amat, quan l'escrigué, tenia en ment com a model una cosa més pròxima als periòdics del seu temps que a un dietari de memòries personals.

Tanmateix, la consideració del *Calaix* com un text periodístic tampoc no és una vinculació exacta. Així, en l'obra de Rafael d'Amat, trobem tants indicis que evidencien aquesta correlació com altres que apunten en altra direcció, en la dels dietaris o memòries personals. Per aquest motiu, el segon objectiu del nostre anàlisi, és la delimitació dels valors periodístics que hi ha en el *Calaix de Sastre*; en altres

paraules, volíem delimitar, fins a quin punt, quan parlem del Baró de Maldà estem parlant d'un dietarista, i fins a quin punt, d'un periodista.

Per a donar resposta a aquests interrogants, vam centrar la nostra metodologia en tres punts diferents: en primer lloc, l'anàlisi de la vida del Baró de Maldà; en segon lloc, l'anàlisi de la seua obra; i finalment la comparació d'un fragment concret, els Rebomboris del Pa, amb altres fragments del mateix succés per altres autors de l'època, tot per veure les diferències de tractament existents.

3. Estructura del *Calaix*

Un dels primers punt conflictius que presentava la recerca era esclarir què pretenia exactament l'autor amb la redacció del seu dietari. Tal com hem vist abans, Rafael d'Amat i de Cortada va viure en un moment en què l'estament social al qual pertanyia (la baixa noblesa) començava a desaparèixer. Aquest és un element força present en les seues memòries, que igualment recullen una gran quantitat d'informació de tot allò que l'envoltava. I és que, la seua personalitat ha estat de manera habitual descrita com addicta a l'escriptura. Per tant, en el diari trobem igualment notes sobre l'activitat social de la Barcelona de la seua època, com passatges reiteratius de tot allò que ocupava els seus dies. En aquest sentit, és comprensible que pocs autors s'hagen acostat a la seua figura, a causa de la densitat, l'abundància i el caos que aparentment imperen en el dietari.

Tot i així, malgrat que tradicionalment s'ha pensat que el *Calaix* era un únic conjunt de textos desordenats i sense eix temàtic, la realitat és que el dietari té una organització interna més complexa del que aparenta. Aproximacions recents com les de la professora Margarida Aritzeta (1994: 19), han demostrat que el dietari del Baró de Maldà està organitzat en funció d'una arquitectura que l'autor tenia molt clara en el moment de redacció. Així, Aritzeta localitza dins de l'escrit tres col·leccions de textos diferents (Dietari, Miscel·lànies, Guerres) que el Baró va concebre amb diferents temes i finalitats.

El primer volum, el Dietari, recull les vivències diàries de l'autor, així com les notícies que van succeint al seu voltant. El segon volum, les Miscel·lànies, és un conjunt de textos diversos que per les seues característiques no podien entrar a formar part del Dietari; ací s'inclouen peces molt diverses i més llargues, com descripcions de pobles i vil·les, festes majors i algunes peces de creació literària. Finalment, en el volum de les Guerres s'inclouen fragments sobre les dues guerres que el Baró va viure durant la seua vida: la Guerra Gran (1793-1795) i la Guerra del Francès (1809-1817). Aquest darrer volum és el més breu, i no està redactat a partir de les experiències directes del Baró, sinó a partir d'altres notes de premsa que apareixien publicades sobre els moviments que tenien lloc en el front de batalla.

4. Estructura del *Calaix*

En segon lloc, el segon paràmetre en què vam centrar la nostra investigació va ser l'objectiu que pretenia acomplir Rafael d'Amat amb l'escriptura del dietari. Alguns dels primers estudiosos que es van acostar a l'obra, van identificar en el seu autor una voluntat de fer gràcia i humor. D'aquesta manera, per exemple, Galí (1954: 64) ja dedica un epígraf sencer a l'humor de l'autor, i afegeix que, «el que és segur és que tenia el convenciment que tot allò que escrivia, per ningú del món, ni és ni seria literatura». Un any abans, Rubió i Balaguer (1953: 111) havia afirmat:

“L’autor escriu, diu, per a diversió pròpia i del seu auditori. Aquesta afirmació es repeteix en termes semblants a molts passatges de la seua obra. No escriu per a publicar. [...] En una certa ocasió, i no sense una certa inquietud, es decideix a llegir un fragment de les seves relacions ni més ni menys que en presència del vicari general de Barcelona, “subjecte savi i circumspecto” i triomfa. El molt reverend hoste “ha rigut de gana”. Aquest era el premi a què aspirava: fer esclafir en rialles el seu auditori”.

Malgrat això, la interpretació d’aquestes primeres aproximacions sembla centrada tan sols en uns pocs i primerencs passatges del *Calaix*. Podríem parlar d’una finalitat humorística si l’humor s’haguera mantingut a la llarga de totes les memòries com una constant, i no és el cas. Com ja sabem, l’autor no solament va abandonar ràpidament la redacció de temes divertits per altres molt més seriosos, sinó que, de fet, gran part de la seua vida va ser, certament, poc graciosa; i que l’esperit divertit del Baró va anar desapareixent a mesura que passaven els anys. Per aquest motiu, la finalitat d’entretenir els seus coetanis queda descartada com a motiu principal de l’escriptura.

Rebutjada doncs tant la hipòtesi d’una voluntat literària de creació, com la de deixar únicament un testimoni de la seua pròpia vida, caldria preguntar-nos quina altra intenció podia tenir Rafael d’Amat per escriure el *Calaix*. Fóra quina fóra, sabem que per a ell degué ser el suficientment important com per a dedicar-li la resta de la seua vida. Al nostre parer la resposta es troba en la voluntat de Rafael d’Amat per informar. Galí (1954: 91) ja avança en el seu treball que sembla que l’escriptor tenia voluntat de «cronista», però dedica menys d’una plana a argumentar-ho.

Tot i així, no ha sigut fins fa relativament poc que aquesta faceta del Baró ha sigut revaluada pels crítics. D’aquesta forma, la primera referència que trobem sobre el fonament periodístic com a veritable motiu d’escriptura del *Calaix de Sastre* és a Comas (1988: 171):

“Resta encara, però, per aclarir el sentit de la seva obra volem dir, el sentit més profund i més amagat. L’explicació més versemblant és que Rafael d’Amat era un home amb vocació periodística, un reporter nat que havia de convertir en ofici i en dedicació l’afany d’informar-se i d’informar. Des del segle XVII havien començat a sovintejar a Barcelona publicacions periòdiques intitolades “fulls de notícies”, “gasetas”, “setmanaris”, etc., i possiblement a imitació d’aquests papers concebé el seu *Calaix de Sastre*. Per això, quan l’any 1792 comença a sortir el “*Diario de Barcelona*”, ell diu: “Ara serem tres a fer diaris”.

Posteriorment, altres estudiosos que s’han aproximat a la figura del Baró han continuat avançant en la línia que manté que la raó principal d’ésser del *Calaix* no és altra que la d’informar. Així, per exemple, Casasús (1991: 12) diu que les peces memorialístiques del Baró de Maldà «són una mena de periodisme íntim a la manera de l’anglès Samuel Pepys», autor d’unes conegudíssimes memòries; i Llimargas i Marsal (1993: 145), «que Rafael d’Amat i de Cortada, allunyat de qualsevol vel·leïtat literària, es comporta com un afeccionat a les notícies». Aquest darrer autor situa l’origen de la voluntat informativa del Baró en un context complex protagonitzat per la Guerra Gran i la Revolució Francesa. Aquests anys degueren ser força confusos per a la societat, per l’abundància de canvis políticsocials que es vivien, concentrats tots al voltant de la idea de la fi de l’Antic Règim.

En aquest sentit, la falta de rigor i la necessitat de desembrollar la complexitat del moment haurien estat els motius pels quals el Baró hauria pogut evolucionar d'unes memòries inicialment humorístiques i jocosos, cap a un projecte molt més ambiciós de recerca informativa. En aquest sentit, l'objectiu de Rafael d'Amat no hauria estat altre que el de deixar un testimoni verídic del seu temps.

5. Característiques periodístiques de l'obra

Una vegada determinada la finalitat comunicativa del dietari, vam decidir anar un poc més enllà i concretar en quina mesura estàvem davant d'un text periodístic. Per aquest motiu, a partir de les consideracions del professor Vicent Escartí (1998: 9) en *Memòria privada: Literatura memorialística valenciana dels segles XV al XVIII*. En el pròleg del llibre, Escartí perfila el gènere memorialístic, atribuint-li una sèrie de característiques: voluntat de deixar memòria, privacitat, actualitat, l'absència d'intertextualitat, la subjectivitat i la variabilitat dels escrits. Nosaltres vam agafar aquests trets i vam analitzar en quina mesura es trobaven presents en l'obra del Baró. Aquest fet va posar de manifest, que malgrat el seu format extern en forma de dietari, el Calaix de Sastre incomplia alguns dels requeriments proposats per Escartí, en concret, la privacitat, l'absència d'intertextualitat i la subjectivitat. Així, no podem dir que era un text privat, perquè l'autor reitera moltes vegades la seua intenció de llegir-lo al públic; també hi ha una alta presència d'intertextualitat, ja que Rafael d'Amat utilitza sovint referències i notícies que apareixen en altres mitjans per a completar les seues notes; finalment, tampoc no és un text excessivament subjectiu, ja que, en la mesura del possible, l'escriptor es distancia dels seus escrits per donar únicament informació objectiva i contrastada.

Com podem comprovar, l'incompliment d'aquests paràmetres no fa sinó constatar que l'obra de Rafael d'Amat no és un text memorialístic pur. Al contrari, presenta una sèrie de propietats que el localitzen sota el paraigua del gènere periodístic. Així, no és un text privat perquè va ser concebut per a ésser llegit en públic; presenta marques d'intertextualitat, perquè el Baró recull notícies d'esdeveniments que no ha pogut presenciar, i encara que siga inassolible, l'objectivitat es configura com un dels axiomes del relat d'Amat, que tracta de distanciar-se sempre dels temes sobre els quals parla per dotar-los de credibilitat.

Per tant, podem dir que el conjunt dels escrits de Rafael d'Amat fàcilment compleixen els trets diferencials que segons Escartí separen la literatura memorialística d'altres possibles gèneres. La voluntat de deixar un llegat, l'actualitat i la variabilitat són característiques fàcilment constatables en els escrits de l'autor. Els principis de privacitat, no intertextualitat i subjectivitat són una mica més difícils de rastrejar, però una interpretació no absoluta d'aquests axiomes permet igualment encabir, amb comoditat, l'obra del Baró dins dels estàndards proposats per Escartí.

Curiosament, són eixos criteris als quals els escrits del Baró no s'acoblen perfectament, on hem de buscar la resposta sobre què més és el Calaix de Sastre, si és que no és purament un escrit memorialístic. La resposta ja ha estat avançada, tant en aquest treball com, segons apunta Eulàlia Miralles (2003: 229) per bona part de la crítica, que "s'ha referit a Rafael d'Amat com el primer representant de la literatura catalana amb clara vocació periodística".

6. Gènesi del periodisme modern

D'acord amb les aproximacions que s'han fet a la figura del Baró, sembla evident que l'autor, quan escrigué el *Calaix de Sastre* tenia en ment algun tipus de pretensió periodística. Ja en els estudis més antics sobre Rafael d'Amat es deixa constància d'aquesta aspiració. Així, per exemple, Galí (1954: 91) ja aplica el mot «cronista» per descriure les aspiracions de l'escriptor, i dedica un breu fragment a descriure les possibles influències periodístiques de l'autor, així com alguna que altra marca que evidència aquesta intencionalitat al *Calaix*.

Posteriorment, diversos autors han avançat en aquesta línia d'investigació, però sempre d'una forma tèbia i poc clara, i com hem vist, a Rafael d'Amat l'han anomenat de totes les formes possibles: des d'«afeccionat a les notícies» (Llimargas i Marsal, 1993: 145) fins a «periodista íntim» (Casasús, 1991: 12), per posar-ne alguns exemples. Aquests autors no neguen la tendència periodística de l'autor però generalment les seues aproximacions són poc esclaridores i taxatives, i es limiten a comentar un parell de trets que evidencien alguna tendència del que deu ser el periodisme sense entrar molt més en el tema.

Arribats a aquest punt, no podem evitar fer referència al treball d'Albert Chillón, que en *Literatura y periodismo: una tradición de relaciones promiscuas* (1999: 115), analitza les relacions entre la literatura i el periodisme. Chillón opina que la gènesi de l'escriptura periodística no ha de buscar-se sinó en la literatura, i proposa que el periodisme va nàixer inicialment com un gènere literari arran de les noves necessitats de la societat industrial.

En el text, Chillón adverteix que dins del ressorgiment de la literatura personal al segle XVIII, és important distingir-ne dues tradicions: per una banda, la dels dietaris més personals. Per altra, l'aparició d'un tipus de memòries que no focalitzen l'atenció en el melic del seu autor, sinó sobre la societat que l'envolta; «diaris i cròniques quotidianes que fan major èmfasi en els esdeveniments exteriors que en els interiors, i presten més atenció als demés que a la pròpia persona» (Chillón, 1999: 116). Entre altres, l'autor situa en aquesta segona tendència, obres com *Diari de l'any de la pesta*, de Daniel Defoe; *Diari. Memòries de la vida literària*, d'Edmond i Jules de Goncourt; *Coses vistes*, de Víctor Hugo; *Converses dels dilluns*, de Charles Augustin Sainte-Beuve; i com no, el *Calaix de Sastre* del Baró de Maldà.

Segons observa Chillón, seria amb aquest tipus de memòries, bastides amb una estructura de dietari però amb un contingut social, a partir dels quals naixerien els periòdics moderns. Ens trobaríem doncs davant d'un pas intermedi en la concepció del periodisme tal com el coneixem en l'actualitat. El context hauria imposat tant la necessitat social dels mitjans de comunicació, com la consciència entre els autors de la importància de relatar el dia a dia més enllà del món íntim de cadascú. Davant la mancança de veritables plataformes o mitjans de comunicació des dels quals informar a la població, no és d'estranyar que els ciutadans prengueren la iniciativa en aquest camp i es llançaren a escriure allò que veien al carrer, les alteracions i les transformacions d'un període de la història força tumultuós.

7. Un exemple particular, els Rebomboris del pa

Fins el moment hem tractat la figura del Baró de Maldà, la seua obra i les característiques principals d'aquesta, i les influències del gènere memorialístic i periodístic que es poden rastrejar en els seus escrits. Tanmateix, per exemplificar tots els aspectes dels quals hem parlat fins ara, creiem que és necessari concretar-los i exemplificar-los en algun passatge en concret d'entre tota la producció de l'escriptor; i

el que potser siga més interessant, comparar-lo amb altres peces de l'època per delimitar les similituds i diferències que hi ha entre totes.

En concret, ens hem decantat per analitzar el passatge dels Rebomboris del pa. Aquest fragment, té, junt a l'Avalot de les quintes del 73, una especial significació dins de la producció d'Amat i de Cortada, i constitueix un punt d'inflexió fonamental dins del *Calaix de Sastre*. I és que, marca la fi dels comentaris jocosos i divertits, i inicia una nova fase dins del Dietari, caracteritzada per un to molt més seriós, uns escrits més elaborats, depurats i llargs, i un redreçament temàtic cap a la realitat diària de l'època. Per tal d'evidenciar encara més les possibles diferències de tractament, vam comparar els escrits del Baró amb els d'altres dos autors contemporanis seus que, en les seues respectives memòries, també van descriure els successos dels Rebomboris del pa: Anton Bellsollell i Josep Torrents.

El text del Baró de Maldà és el més llarg de tots tres testimonis. De la mateixa manera que Bellsollell i Torrents, el seu escrit també inclou la descripció de la cadena de successos que van tenir lloc entre el 28 de febrer i el 2 de març. Malgrat això, si hi ha una cosa que ens crida l'atenció sobre el seu escrit és que, al contrari que els altres dos, no limita els Rebomboris del pa a un cap de setmana. Essent el Baró un home obsessionat per la recerca de dades, mesos abans de que es produïren els Rebomboris, i sense que –evidentment– pogués arribar-se a imaginar, ell ja comenta el malestar de la ciutadania respecte del preu del pa.

Des d'un punt de vista informatiu és interessant perquè, en retrospectiva, permet determinar que els Rebomboris no foren un esclat momentani de malcontent entre les classes populars: al contrari, tot indica que la crispació social va anar gestant-se des de feia mesos. Òbviament, quan el Baró comenta a les seues memòries aquestes pujades de preu, no podia ni imaginar en què acabarien desembocant. Amb tot, és significatiu perquè demostra com el fet de seguir l'actualitat dia rere dia, enlloc de simplement fer un resum per mesos o anys, ofereix una visió més completa dels esdeveniments, i permet rastrejar millor les causes i conseqüències.

I és que, Amat no solament recull els incidents dels Rebomboris durant el cap de setmana en què van tenir lloc. De manera semblant a com fa Anton Bellsollell, que després dels incidents afegeix una tercera entrada al dietari amb el nom d'«Altres dies», el Baró també va continuar tractant l'episodi fins molt després que aquests passaren. Al contrari que Bellsollell, no ho fa sota un únic epígraf: constata, dia a dia, com Barcelona va recobrant-se dels incidents. Així, en les setmanes immediates, es comenten tot un seguit de canvis que va patint la ciutat, com que es pengen cartells de recompenses per als qui aporten informació sobre la identitat dels amotinats, però també la prohibició de fer sonar cap campana de les esglésies per no pertorbar la pau, o com s'inicien rondes nocturnes de nobles i soldats per parelles per evitar reunions sospitoses.

De fet, Pràcticament totes les entrades del dietari d'Amat corresponents als mesos de febrer, març, abril i maig, contenen alguna referència als Rebomboris i a les conseqüències que aquests tingueren en la ciutat. La última entrada referent als successos pertany al dia 29 de maig i s'hi descriu la sentència i ajusticiament dels sis condemnats a la forca que havia tingut lloc el dia anterior. Després, l'autor no torna a parlar dels tumults. Es en aquest sentit que, la versió del Baró de Maldà ens sembla la més completa, perquè, com dèiem, no es limita a donar compte dels successos, sinó que els rastreja i continua escrivint sobre ells fins esgotar-los, fins que ja no queda res més noticable a destacar.

Com podem comprovar, el fragment que el Baró de Maldà va dedicar als Rebomboris del pa a les seues memòries es distingeix de la resta de testimonis coetanis de la seua època que també tractaren els avalots i que hem comentat. En

síntesi, les principals característiques que el situen per damunt de la resta són les següents: la voluntat d'informar sobre els successos fins que no hi ha res més a dir; el detallisme, que confirma la presència de l'autor en part dels successos, i la utilització de fonts presencials per suplir els moments en què no va estar present; la periodització i la redacció diària dels esdeveniments el mateix dia que ocorrien; la presentació de la informació acompanyada d'una interpretació personal i subjectiva, i no com a dades nues; i la complementació del fet noticiable amb aportacions d'interès humà, que al seu torn posen de manifest una intencionalitat no estrictament històrica.

Davant d'aquest seguit de característiques, per la nostra part, sols ens queda concloure dues coses. Per una banda, i en un sentit més reduccionista pel que fa als Rebomboris del pa, que tal com comenta Pascual i Rodríguez (2003: 77), «el relat del Baró s'ha convertit en la descripció més acurada que hi ha d'aquests fets». En segon lloc, i des d'una perspectiva més àmplia i concernent al nostre treball, és indubtable que la forma de procedir de Rafael d'Amat i el seu estil d'escriptura el col·loquen més a prop del gènere periodístic que de qualsevol altre.

8. Conclusions

De l'anàlisi i estudi de l'obra del Baró de Maldà, podem concloure la vinculació de Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà, i de la seua obra, el Calaix de Sastre, als gèneres del periodisme i les memòries.

Abans que res, és important recordar que aquesta afirmació ja havia estat avançada per diversos estudiosos abans que nosaltres. Tanmateix, la majoria de les aproximacions en aquest sentit eren excessivament breus, aprofundien poc en la significació periodística de l'obra, o van ser fetes fins i tot abans que es conegueren tots els volums del Calaix dels quals avui tenim constància. Conseqüentment, aquest treball és una revisió, ampliació i actualització de les aportacions que situen el Baró de Maldà en l'òrbita del periodisme, sense oblidar tampoc la seua importància pel que fa en el camp de la memorialística.

Tradicionalment, sempre s'ha buscat una voluntat literària a la base del Calaix, una intenció que, tot i que sí era latent en Amat, mai va ser prioritària per a ell. Els crítics han ignorat així que els principals motius d'escriptura no van ser altres que els de comunicar i deixar un llegat, com hem volgut demostrar. Intentar analitzar el dietari en funció de criteris artístics i estètics ha provocat que l'obra de Rafael d'Amat haja sigut considerada com pobra i de baixa qualitat.

D'altra banda, a més, la dispersió dels manuscrits originals en tres fons diferents ha permès que, fins fa relativament poc, passara desapercebuda la veritable estructura arquitectònica del Calaix. Estudis recents han demostrat que l'obra del Baró és una obra amb un esquelet més complex que el d'un dietari, amb tres blocs de continguts, cadascun amb unes característiques particulars.

Aquestes constatacions pel que fa a la intenció i l'estructura han posat de manifest la importància del treball de Rafael d'Amat, més enllà dels paràmetres del triangle de gèneres de poesia, narrativa i teatre. Paral·lelament també han ajudat a apuntalar la idea que el Calaix de Sastre, malgrat el seu embolcall extern en forma de dietari, és un escrit fonamentalment periodístic. El sotmetiment de l'obra a les teories sobre literatura memorialística proposades per Escartí han demostrat que el dietari no enquadra perfectament sota el paraigua d'aquest gènere. Són especialment significatives les dificultats que presenta el text a l'hora de ser encabit en els paràmetres de subjectivitat, carència d'intertextualitat i privacitat que atribueix Escartí al gènere de les memòries.

Igualment, les teories sobre el naixement de la premsa moderna, com un fenomen generalitzat arreu d'Europa, ens ajuden a situar el Calaix en un estadi primerenc del periodisme. El Baró de Maldà entraria doncs a formar part de tota una tendència d'autors europeus preocupats pels canvis i la incertesa de la seua època; aquests escriptors centraren els seus esforços en un tipus de literatura que buscava reproduir de forma fidedigna i veraç els trasbalsaments dels quals van ser testimoni.

El cas del Baró de Maldà sobreïx per damunt de la resta d'autors de memòries coetanis en llengua catalana. A partir d'un episodi molt delimitat en temps i en espai, com van ser els Rebomboris del pa, hem pogut comprovar les diferències de tractament presents entre el fragment d'Amat i altres textos d'escriptors del seu temps.

D'aquesta forma, el Baró es caracteritza per la versemblança i exactitud de les dades que presenta, per la connexió amb esdeveniments anteriors i posteriors, per l'aportació de detalls que denoten la seua presència o de les seues fonts als llocs dels fets, etcètera. En definitiva, hi ha tot un seguit de trets que corroboren la posició de Rafael d'Amat de Cortada i de Senjust com a pioner del periodisme modern en llengua catalana.

9. Bibliografia

- ARITZETA, Margarida (ed.) (1994), Rafael d'Amat i de Cortada, *Viles i ciutats de Catalunya*, , Barcelona, Barcino.
- CASASÚS, Josep Maria (1991), «El periodisme literari del segle XIX», dins *Anuari Verdaguier*, núm. 6, p. 9-18.
- COMAS, Antoni (1988), «El Baró de Maldà», dins RIQUER, Martí de (ed.), *Història de la Literatura Catalana*, Esplugues de Llobregat, Ariel, volum 6, p. 144 - 174.
- FUSTER, Joan (1978), «Una nota més sobre el segle XVIII», *Serra d'Or*, any XX, núm. 231, desembre de 1978, p. 38-39.
- GALÍ, Alexandre (1954), *Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà: l'escriptor, l'ambient*, Barcelona, Aedos.
- LLIMARGAS I MARSAL, Jordi (1993), «La difusió de notícies a la Catalunya del final del segle XVIII (1789-1799)», dins *Comunicació. Revista de recerca i d'anàlisi*, núm. 4, octubre de 1993, p. 145-157.
- MIRALLES I JORI, Eulàlia (2003), «La visió dels ciutadans: els dietaris personals», *Barcelona Quaderns d'Història*, número 9, pàg. 207-232.
- PASCUAL I RODRÍGUEZ, Vicenç (2003), *El Baró de Maldà: Materials per a una biografia*, Barcelona, Publicacions l'Abadia de Montserrat.

RUBIÓ I BALAGUER, Jordi i RUIZ I CALONJA, Joan (1986), *Història de la Literatura Catalana*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, volum 3, p. 109-116. [Versió original en castellà dins Guillermo DÍAZ PLAJA, Guillermo (dir.) (1953), *Historia general de las literaturas hispánicas*, Barcelona, Barna].

Recebido para publicação em 02-08-14; aceito em 04-09-14